

Učiteljski Tovariš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dnó vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. julija 1870.

List 14.

Pasi zemlje.

Spisal Fr. Govekar.

Zemlja, na kateri prebivamo in na kateri živi milijonov živali, ter raste brez števila rastlin, je zelo velika obla, ktera ima v obsegu 5400 nemških milj, in prosto plava v zraku. Za to je nemogoče, da bi solnce vse njene dele o ravno tistem času enako razsvetlovalo in ogrevalo; ampak le tisti kraj (in ta je vselej le eden), na katerega solčni žarki na vpik padajo, je naj bolj razsvetljen in ogret. Zavoljo vednega zemljenega sukanja se pa kraj, katerega zadevajo navpik padli solčni žarki, vsaki trenotek spreminja. Vsled vednega sukanja pa nastane pri tem kraju kakor nezvezani obod okoli zemlje, zavoljo na pošev nagnjene zemljine osi, ter se z začetka vsaki dan $\frac{1}{4}^{\circ}$ premiče proti polnočni ali poldanski strani, in tako postanejo zavoljo vednega sukanja kakor zareze, ktere se od enega povratnega kroga premičejo do drugega; pol leta bliža se od poldnevne proti polnočni, pol leta pa zopet od polnočne proti poldnevni. To se more učencem pojasniti, ako vzame učitelj malo prevotljeno platnico, ter jo tako derží proti solncu ali luči, da solčni žarki padajo na zad deržečo oblo (ktero naj pa učitelj vedno suče in obrača).

Kedar se 21. sušca kraj, katerega zadevajo na vpik padli solčni žarki, vjema z zemljino osjo, takrat imajo ondotni prebivalci opoldan solnce ravno nad svojimi glavami, ter lastna senca pada jim na noge. Od tega dneva pomika se ta kraj po zarezah vsaki dan proti polnoči po $\frac{1}{4}^{\circ}$ ($\frac{94}{365}$), da dospě 21. rožnika do povratnega kroga, raka; tako se v tem krogu končáva sukanje. Potem se pa zopet od tega dneva po $\frac{1}{4}^{\circ}$ pomiče proti poldnu, kjer se zopet 23. kimovca vjema z zemljino osjo. Ravno

tako se od 23. rožnika vedno dalje pomika, da 21. grudna dospè po povratnem krogu v znamenje kozla, od kodar gre potem zopet proti ravniku zemlje. To vzrokuje, da imajo prebivalci pasa med obema povratnima krogoma vsako leto dvakrat solnce ravno nad glavami, in ker solčni žarki te kraje med sukanjem močno zadevajo, je očitno, da je pod tem podnebjem zelo huda vročina, ter se tudi ta kraj zove „vroči pas zemlje“.

Tim bolj pa, ko se od tega kraja proti polnočni ali poldnevni strani približujemo, toliko hladneje je zrak, saj je obče znano, da ima bližava morja, visokost ali nižava kraja, kakor tudi, ali je kraj gorkim ali merzlim vetrovom odpert, na podnebje velik vpliv. Občuti se tukaj večkrat še prej, ko dospemo v polarni ali tečajni krog, po zimi dosti hudi mraz. Zato pa imenujemo kraj ali podnebje med povratnima in polarnima krogoma „srednji pas zemlje“. Nad tečajnikom je pa večji del leta vsled po strani padlih solčnih žarkov, in po mesecu dolgih nočih skoraj vedna zima, od tod tudi kraje med obema tečajama imenujemo „merzli pas zemlje“.

Po takem štejem pet pasov zemlje: enega vročega, dva srednja in dva merzla. Po tem kratkem vvodu obrnimo in premisslujemo vsakega bolj natančno!

(Dalje prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Ulj.

S. Ulj stsl. alveus; usl. ulj, vul cava arbor, vulojak, vulinjak apiarium, vulišče alveare, čes. oul, polj ul; ule utese pa glej gr. *ὄυλη*.

Umiliti.

O. Umilja - liši consolari, — se compungi; umiljati commovere, — se commoveri; umiljenū miserabilis, tristis, - ljeno - ē miserabiliter.

S. Umilino mente commota; — lostiviti placare, — stivilo piaculum.

Umü.

O. Mens, animus; umüsky spiritu, intelligibiliter; umē-nije scientia, adinventio; bulg. um, umština.

S. Ta reč nima nobenega uma, nima nič uma die sache ist ohne wahre form, nicht wie sie sein soll.